

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Geographica 13(2019)

ISSN 2084-5456

DOI 10.24917/20845456.13.

Maciej Kędzierski

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska

Poczucie bezpieczeństwa w parkach miejskich. Przykład badań jakościowych przeprowadzonych wśród mieszkańców Krakowa

Streszczenie

Celem publikacji jest przedstawienie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców Krakowa, z uwzględnieniem poczucia bezpieczeństwa na terenie wybranych parków miejskich. Dodatkowo dokonano próby określenia uwarunkowań poczucia bezpieczeństwa badanych osób. Wyniki oparte są na badaniach jakościowych przeprowadzonych wśród użytkowników parków (N = 36) za pomocą wywiadów pogłębionych (IDI). Wywiady przeprowadzono z respondentami o różnych wieku i płci. Badania wykazały bardzo wysoki poziom poczucia bezpieczeństwa na terenie parków miejskich u mieszkańców Krakowa. Rozmowy potwierdziły, że bezpieczeństwo nie jest najistotniejszym problemem krakowian. Zauważono pewnego rodzaju paradoks polegający na zmniejszeniu poczucia bezpieczeństwa w dzielnicach zamieszkałych przez respondentów w stosunku do ogólnego poczucia bezpieczeństwa, co stoi w sprzeczności z literaturą podmiotu. Ponadto wykazano, że istotnym czynnikiem wpływającym na obniżenie poczucia bezpieczeństwa w Krakowie jest obecność pseudokibiców związanych z klubami piłkarskimi. Przeprowadzone wywiady są potwierdzeniem policyjnych analiz wykazujących wzrost poczucia bezpieczeństwa wśród obywateli Polski na przestrzeni ostatnich lat.

A sense of security in city parks. An example of qualitative research of Cracow residents

Abstract

The aim of the publication is to present a sense of security for the residents of Krakow, taking into account the sense of security in selected city parks. An additional attempt was made to determine the conditions for the safety of the subjects being examined. The results are based on qualitative research conducted among park users (N = 36) using in-depth interviews. (IDI) Interviews were conducted with respondents of all ages and genders. The research showed a very high level of security by the residents of Krakow in the city parks. The interviews confirmed that security is not the most important problem for the residents of Krakow. A certain type of paradox is observed, which involves reducing the sense of security in the neighborhoods inhabited by the respondents, in relation to the general sense of security which is in contradiction with the subject's literature. In addition, it has been shown that an important factor affecting the reduction of the sense of security in Krakow is the presence of football

club hooligans in the urban space. The interviews are a confirmation of police statistics regarding the increase in the sense of security among Polish citizens over the past years.

Słowa kluczowe: Kraków; parki miejskie; poczucie bezpieczeństwa; strach przed przestępczością; tereny zielone

Key words: city parks; Cracow; fear of crime; green areas; sense of security

Otrzymano: 19.08.2018

Received: 19.08.2018

Zaakceptowano: 05.05.2019

Accepted: 05.05.2019

Sugerowana cytacja / Suggested citation:

Kędzierski, M. (2019). Poczucie bezpieczeństwa w parkach miejskich. Przykład badań jakościowych mieszkańców Krakowa. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia Geographica*, 13, 178–189, doi: 10.24917/20845456.13.13

Wprowadzenie

Bezpieczeństwo jest pojęciem interdyscyplinarnym. Przedstawiciele różnych dyscyplin i subdyscyplin naukowych posługują się pojęciem bezpieczeństwa, nadając mu odmienne znaczenie (Klamut, 2012). Ponadto łączy się ono z innymi pojęciami, co dodatkowo komplikuje jego zrozumienie. Liczne konotacje bezpieczeństwa uniemożliwiają zdefiniowanie odpowiedniej terminologii, która byłaby uniwersalna na wielu polach badawczych. R. Zięba (1999) bardzo ogólnie definiuje bezpieczeństwo jako stan wolny od niepokoju, dający poczucie pewności. W dobie globalizacji bezpieczeństwo staje się jednym z fundamentalnych, powszechnych problemów człowieka i przedmiotem zainteresowania wszystkich ludzi (Hołyst, 2014). Według A. Masłowa (1943) zaspokojenie potrzeby bezpieczeństwa zajmuje drugie miejsce, zaraz po potrzebach fizjologicznych, i jest warunkiem prawidłowego funkcjonowania człowieka. H. Kissinger, przemawiając w Londyńskim Międzynarodowym Instytucie Studiów Strategicznych, powiedział: „bezpieczeństwo jest fundamentem wszystkiego, co czynimy”.

Również geografowie coraz częściej w swoich pracach poruszają problem bezpieczeństwa na poziomie lokalnym, regionalnym oraz globalnym. Jedną z wielu płaszczyzn, na których można rozpatrywać problem bezpieczeństwa, jest tzw. poczucie bezpieczeństwa rozumiane jako subiektywny stan doświadczania spokoju, pewności, odczuwania braku zagrożeń (Klamut, 2012). Istotność takich badań znajduje potwierdzenie w podejściu ekologicznym geografii, przy którym dla geografa ważniejsze od poznania środowiska fizycznego są aspekty otoczenia wpływające na ludzkie zachowanie i podejmowane decyzje. Kluczowe jest poznanie subiektywnego obrazu ukształtowanego w zbiorowej świadomości społeczeństwa (Wilczyński, 2011). Powyższe stanowisko znajduje potwierdzenie w licznych pracach dotyczących poczucia bezpieczeństwa oraz mocno ugruntowanej teorii interakcjonizmu symbolicznego (Blumer, 2007).

Poczucie bezpieczeństwa oraz bliskoznaczne pojęcie lęku przed przestępczością stanowią przedmiot badań naukowych od lat 60. XX wieku. C. Hale (1996a)

stworzył bibliografię tego zagadnienia zawierającą około 200 anglojęzycznych publikacji. Obecnie, ze względu na znaczne zwiększenie się liczby dzieł poruszających ten temat, opracowanie pełnej bibliografii wydaje się przedsięwzięciem z góry skazanym na porażkę. Nie oznacza to jednak, że pole badawcze tego problemu zostało całkowicie wyeksploatowane. Poczucie bezpieczeństwa charakteryzuje się dużą zmiennością w czasie i przestrzeni, szczególnie w dobie zwiększonego zagrożenia terroryzmem oraz wzrastającego wpływu mediów na kształtowanie postaw i przekonań ludzi. W Polsce dominującymi ośrodkami zajmującymi się tą problematyką są ośrodki łódzki i poznański. Polscy geografowie w swoich badaniach skupiają uwagę głównie na przestrzeni miejskiej i najczęściej wykorzystują do badań ankiety oraz kwestionariusze (Bogacka, 2017). W krajowej literaturze brakuje jednak badań jakościowych, odnoszących się do poczucia bezpieczeństwa w parkach miejskich. Celem niniejszego artykułu jest wypełnienie tej luki badawczej. Założeniem pracy jest uzyskanie odpowiedzi na wyodrębnione problemy badawcze: jakie w odczuciu mieszkańców Krakowa są najpowszechniejsze zagrożenia i problemy występujące na terenie parków miejskich? Jakie są uwarunkowania poczucia bezpieczeństwa badanych osób? Jaki jest poziom poczucia bezpieczeństwa w parkach oraz na terenie Krakowa?

Rola parków oraz terenów zielonych w przestrzeni miast XXI wieku będzie wzrastać. Planiści i urbaniści coraz częściej zwracają uwagę na ważną rolę parków i terenów zielonych w strukturze miejskiej (Mak, Jim, 2018). Obecność terenów zielonych ma pozytywny wpływ na stan zdrowia mieszkańców (Maas, Verheij, Groenewegen, de Vries, Spreeuwenberg, 2006). Z drugiej strony tereny te wzbudzają poczucie niepokoju i lęku (Jorgensen, Anthopoulou, 2007; Andrews, Gatersleben, 2010). Obszary z krzewami i drzewami są często uważane za niebezpieczne, ponieważ roślinność może ukryć potencjalnych sprawców przestępstw, a zarazem zmniejszyć pole widzenia ofiar i świadków (Wolfe, Mennis, 2012). Ponadto oznaki wandalizmu, graffiti, niewystarczające oświetlenie, zalegające śmieci i niedostępność terenu zwiększają lęk przed przestępczością (Maruthaveeran, van den Bosch, 2014).

Obszar i metodyka badań

Badania przeprowadzono na terenie trzech krakowskich parków miejskich: parku im. Wojciecha Bednarskiego, parku im. dra Henryka Jordana oraz parku Młynówka Królewska. Są to miejsca rekreacji popularne wśród mieszkańców Krakowa, a każde z nich posiada inną specyfikę (tab. 1).

Tab. 1. Ogólna charakterystyka miejsca badań

Park im. Wojciecha Bednarskiego	Powierzchnia: 8,24 ha. Charakterystyka: utworzony na terenie dawnego kamieniołomu wapienia, liczne zacienione strefy, miejscami dziczają, uważany za jeden z najbardziej malowniczych parków Krakowa
---------------------------------	---

Park im. dra Henryka Jordana	Powierzchnia: 19,77 ha. Charakterystyka: park ogrodzony, zamykany w godzinach nocnych zależnie od pory roku. Na terenie parku znajduje się rozwinięta infrastruktura rekreacyjna, szata roślinna bardzo zróżnicowana
Park Młynówka Królewska	Powierzchnia: 18,41 ha. Charakterystyka: nietypowy park ze względu na wymiary: 8 m szerokości na odcinku o długości 8 km. Utworzony po obu stronach historycznego kanału. Park na wielu odcinkach nieoświetlony i znacznie oddalony od zabudowy miejskiej, roślinność pielęgnowana miejscowo, liczne gęste zarośla

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://zsm.krakow.pl/zsm/parki.html>

Badania przeprowadzono w języku polskim, metodą wywiadu swobodnego pogłębionego (IDI). Czas przeprowadzenia pojedynczego wywiadu wahał się od 35 do 60 minut. Uczestnicy badania byli informowani o celu, formie wywiadu oraz wyrażali zgodę na rejestrację rozmowy za pomocą urządzenia cyfrowego. Respondentów poinformowano o możliwości odmowy udzielenia odpowiedzi na pytanie, które mogłoby wywołać w nich negatywne odczucia. Przed przeprowadzeniem badania przygotowano ogólnie zarysowany scenariusz rozmowy, który wykorzystywano w razie potrzeby w trakcie konwersacji w celu upewnienia się, czy wszystkie istotne kwestie zostały poruszone (tab. 2). Badanie przeprowadzono w lipcu 2018 roku. Zaletą wykorzystania wywiadu pogłębionego jest otrzymanie dokładnego opisu procesu odczuwania i wyrażania lęku (Ostaszewski, 2014).

Tab. 2. Scenariusz wywiadu

Użytkowanie parku	Jak często Pan(i) odwiedza ten park? Czy odwiedza Pan(i) ten park sam(a), czy z innymi osobami?	Z jakiego powodu odwiedza Pan(i) ten park? Dlaczego odwiedza Pan(i) ten park sam(a)/w grupie?
	Czy unika Pan(i) pewnych części parku? Czy rozmawia Pan(i) z obcymi osobami w parku? Czy korzysta Pan(i) z parku po zmroku lub rankiem przed wschodem słońca?	Dlaczego unika Pan(i) pewnych części parku? Których? Czy jakieś elementy otoczenia mają na to wpływ? Dlaczego tak? Dlaczego nie? Dlaczego tak? Dlaczego nie?

Poczucie bezpieczeństwa	Jak ocenia Pan(i) prawdopodobieństwo, że w parku zostanie Pan(i) ofiarą przestępstwa?	Jakiego przestępstwa obawia się Pan(i) najbardziej?
	Jak ocenia Pan(i) prawdopodobieństwo, że w Krakowie zostanie Pan(i) ofiarą przestępstwa?	Jakiego przestępstwa obawia się Pan(i) najbardziej?
	Czy czuje się Pan(i) bezpiecznie w najbliższej okolicy swojego miejsca zamieszkania?	Co sprawia, że nie czuje się Pan(i) bezpiecznie w miejscu swojego zamieszkania?
Zachowania obronne	Czy nosi Pan(i) przy sobie środki do samoobrony, np. gaz pieprzowy, pałkę teleskopową?	Jakie to środki?
	Czy unika Pan(i) pewnych obszarów Krakowa?	Których i z jakiego powodu?
Doświadczenie wiktymizacyjne	Czy był(a) Pan(i) kiedykolwiek ofiarą/świadkiem przestępstwa?	Jeśli tak – jakiego przestępstwa?
	Czy ktoś z Pana/Pani bliskich lub znajomych był w czasie ostatnich kilku lat ofiarą przestępstwa?	Jeśli tak – jakiego przestępstwa?
	Czy był(a) Pan(i) w czasie ostatnich kilku lat wulgarnie zaczepiany/zaczepiana w miejscu publicznym?	Jeśli tak – przez kogo?

Źródło: opracowanie własne

Wywiady zostały nagrane na urządzeniu cyfrowym. Dokonano ich transkrypcji. Następnie w celu selekcji danych posłużono się strategią segregacji informacji według tematów.

W badaniu wzięło udział 36 respondentów w wieku od 15 do 77 lat. Autor starał się wybierać respondentów różnej płci i z różnych grup wiekowych (tab. 3). Wszyscy użytkownicy parków oznajmili, że są obywatelami Polski i korzystają z parków na terenie Krakowa co najmniej kilka razy w miesiącu.

Tab. 3. Profil respondentów

Respondent	Płeć	Wiek	Zawód	Wykształcenie
1	M	52	pracownik budowlany	średnie
2	M	65	emeryt	wyższe
3	M	32	przedstawiciel handlowy	średnie
4	K	39	nauczyciel akademicki	wyższe
5	K	23	student	wyższe
6	K	77	emeryt	wyższe

7	K	21	specjalista ds. marketingu	średnie
8	K	40	pracownik biurowy	średnie
9	M	36	nauczyciel	wyższe
10	M	47	przedsiębiorca	średnie
11	K	29	specjalista ds. marketingu	wyższe
12	M	34	handlowiec	wyższe
13	M	62	nauczyciel akademicki	wyższe
14	K	72	emeryt	średnie
15	K	22	student	wyższe
16	M	23	student	wyższe
17	K	23	student	wyższe
18	M	21	student	średnie
19	M	19	student	średnie
20	K	45	pracownik biurowy	średnie
21	K	16	uczeń	podstawowe
22	K	20	student	średnie
23	K	54	pracownik administracyjny	wyższe
24	M	17	uczeń	podstawowe
25	M	26	konstruktor	wyższe
26	K	15	uczeń	podstawowe
27	K	66	emeryt	wyższe
28	M	37	instruktor sportu	średnie
29	M	33	pracownik biurowy	wyższe
30	K	30	analityk finansowy	wyższe
31	K	69	emeryt	średnie
32	M	71	emeryt	wyższe
33	K	35	pracownik biurowy	średnie
34	K	68	emeryt	średnie
35	M	20	student	średnie
36	M	30	handlowiec	wyższe

Źródło: opracowanie własne

Wyniki i dyskusja

Użytkowanie parków

Respondenci wybierają parki przede wszystkim ze względu na odległość od miejsca zamieszkania, ważne są też walory przyrodnicze, możliwość relaksu i odpoczynku.

Parki postrzegane są jako miejsca przyjazne rodzinie. Osoby starsze i niemające dzieci odwiedzają tereny zielone zazwyczaj w pojedynkę. Rodzice małych dzieci przeważnie zabierają je ze sobą i wspólnie spędzają czas na placach zabaw.

W parku im. Wojciecha Bednarskiego jedna z kobiet powiedziała: „lubię taki półdziki park, nie mam siły jeździć już do lasu, a tu czuję się, jakbym była w lesie [...]. Mieszkam w kamienicy przy parku” (emerytka, 77 lat). Z kolei inna kobieta, odwiedzająca park z małym dzieckiem, powiedziała: „uważam ten park za prorodzinny, jest tu dużo matek z wózkami” (nauczycielka akademicka, 39 lat). „Mam teraz przerwę w pracy i przyszedłam spokojnie zjeść [...]. Pracuję niedaleko” (specjalistka ds. marketingu, 29 lat). W parku im. dra Henryka Jordana siedzący na ławce mężczyzna oznajmił: „Przychodzę czytać tu książkę, podoba mi się założona tu kwietna łąka [...]. Mieszkam po drugiej stronie drogi [...]. Uważam, że na każdym osiedlu powinny być parki, nie o to chodzi, żeby dojeżdżać z drugiego końca Krakowa do parku” (nauczyciel akademicki, 62 lata). „Przychodzę tu od czasu do czasu poćwiczyć w siłowni [...]. Mieszkam niedaleko parku” (konstruktor, 26 lat). Podobne odpowiedzi uzyskano w parku Młynówka Królewska: „[...] często przychodzę tu na spacer z dzieckiem [...]. To jedyne miejsce w okolicy, gdzie można jeszcze spokojnie spacerować” (analityk finansowy, 30 lat).

Respondenci wykazują pewnego rodzaju przywiązanie do parków miejskich. Kluczowym czynnikiem wpływającym na wybór terenu do odpoczynku jest jego odległość od miejsca zamieszkania. Wniosek ten jest zgodny ze stwierdzeniem stanowiącym podstawę teorii lokalizacji: przestrzenne rozmieszczenie ludzkiej aktywności jest odzwierciedleniem konieczności przystosowania się do czynnika dystansu (Garner, 1967). Mieszkańcy Krakowa podejmują na terenie parków miejskich aktywności typowe dla społeczeństw europejskich (Schipperijn i in., 2010).

Poczucie bezpieczeństwa na terenie parków

Przeprowadzone wywiady wykazały, że mieszkańcy Krakowa czują się bezpiecznie na terenie parków miejskich. Zachodzą jednak istotne różnice w stopniu poczucia bezpieczeństwa ze względu na płeć respondenta.

Wszyscy respondenci płci męskiej stwierdzili, iż nie odczuwają poczucia zagrożenia, korzystając z parków w godzinach dziennych, i nigdy nie byli obiektem ataku ani zaczepki na terenie parków. Rzadko korzystają z parków po zmroku, ale nie wiążą tego z obniżonym poczuciem bezpieczeństwa. W parku im. dra Henryka Jordana jeden z mężczyzn stwierdził: „Nie czuję się w tym parku zagrożony [...]. Nie przychodzę tu wieczorami, przeważnie czytam książkę, a nie ma tu dobrego oświetlenia” (student, 23 lata). W tym samym parku trzech mężczyzn stwierdziło, że niebezpiecznie jest w dniu rozgrywania meczów pomiędzy lokalnymi drużynami Wisły i Cracovii, ponieważ park ulokowany jest między stadionami tych drużyn. Również jeden z badanych mężczyzn w parku im. Bednarskiego wyznał: „[...] w Krakowie nie czuję się bezpiecznie jedynie podczas derbów” (nauczyciel, 36 lat). W parku Młynówka Królewska jeden z respondentów powiedział: „[...] przychodzę często do parku na spacer z dziećmi [...]. Nie korzystam z parku wieczorami, bo lubią tu pić i jest nieciekawie, nie przychodzę wieczorami ze względu na dzieci”.

Przedstawicielki płci żeńskiej czują się bezpiecznie na terenie parków w godzinach dziennych. Jedną z kobiet korzystających z parku im. dra Henryka Jordana

stwierdziła: „[...] boję się jedynie przebywać w parku w miejscu, gdzie drzewa wszystko zasłaniają, szczególnie jeśli jest tam jakiś obcy mężczyzna” (studentka, 23 lata). Taka postawa nie powinna dziwić, ponieważ gęsta i wysoka roślinność ujemnie wpływa na poczucie bezpieczeństwa w parkach (Schroeder, Anderson, 1984). Lęk wśród kobiet znacznie zwiększa się po zmroku. Większość z nich przyznaje, że nie korzysta z parków wieczorami, po zmierzchu unikają one również innych miejsc w Krakowie i starają się nie podróżować same. Jedynie trzy młode kobiety (15, 16 i 23 lata) oznajmiły, że czują się bezpiecznie także po zmroku na terenie zarówno parków, jak i Krakowa. Większość kobiet stwierdziło, że najbardziej obawia się napaści na tle seksualnym. W Wielkiej Brytanii obawa przed zgwałceniem okazała się głównym czynnikiem odstrasającym kobiety od użytkowania parków (Madge, 1997). Kolejnym przestępstwem, którego obawiają się respondentki, jest kradzież. Jedna z kobiet wyraziła swoje obawy: „Wiem od koleżanek, że często kradną emerytkom torebki, ale ja nie wychodzę wieczorami z domu” (emerytka, 68 lat). Przeprowadzone wywiady nie dają odpowiedzi na pytanie, czy zwiększone poczucie lęku wśród kobiet wynika przede wszystkim z obawy przed napaścią seksualną (Ferraro, 1995), czy raczej jest wynikiem różnic w wychowaniu i socjalizacji kobiet w stosunku do mężczyzn (Hale, 1996b).

Wszyscy respondenci bardzo pozytywnie wypowiadali się w kwestii utrzymania i wyglądu parków. Dokonana przez autora obserwacja terenu potwierdziła sporadyczne występowanie przejawów dezorganizacji, które mogą być istotnym czynnikiem obniżającym poczucie bezpieczeństwa, np. pojedyncze śmieci, graffiti, obecność osób bezdomnych (Wilson, Kelling, 1982).

Poczucie bezpieczeństwa na terenie Krakowa

Pomimo wysokiego poczucia bezpieczeństwa w parkach miejskich część respondentów miało uwagi dotyczące zagrożeń na terenie Krakowa. Mężczyźni często wskazywali pseudokibiców piłkarskich w Krakowie jako nierozwiązany problem. Jeden z mężczyzn powiedział: „[...] bardziej obawiam się o swoje bezpieczeństwo na osiedlu, gdzie mieszkam, wieczorami przesiadują tam kibole z Cracovii” (student, 22 lata). Również jedna z kobiet wyraziła swoje odczucia odnośnie do grup pseudokibicowskich: „[...] u mnie na osiedlu często coś się dzieje przez kibiców, ale ja się nie boję, mnie nie zaczepiają, raczej chłopaków” (uczennica, 16 lat). Respondenci najczęściej wskazywali osiedle Krowodrza jako miejsce występowania incydentów o charakterze pseudokibicowskim. Obniżone poczucie bezpieczeństwa na osiedlach według jednej z respondentek jest wynikiem braku jakichkolwiek więzi społecznych wśród sąsiadów: „[...] nie znam żadnych sąsiadów z klatki, wprowadzili się do bloku sami Ukraińcy i ja trochę się ich boję [...]. Jakby coś się stało, to nikogo tam nie znam” (emerytka, 72 lata). Przykład tej kobiety potwierdza, że osoby starsze, w przeciwieństwie do młodych, odczuwają lęk w stosunku do społeczności sąsiadów różniącej się od nich samych np. narodowościowo (Kennedy, Silverman, 1985). Całkiem odmienne zdanie o sąsiedzkiej samokontroli wyraziła inna kobieta: „[...] mieszkam na osiedlu zamkniętym [...]. Czuję się bardzo bezpiecznie, znam sąsiadów, spotykamy się i organizujemy różne wydarzenia na osiedlu, jestem bardzo zadowolona z relacji z sąsiadami [...]. Gdyby coś złego się działo, to wszystko sobie mówimy”. W wywiadach wyraźnie zaznaczyła się stygmatyzacja dzielnicy Nowa Huta (Guzik,

2000). Kilku z respondentów stwierdziło, że jest to najmniej bezpieczna dzielnica w Krakowie. Dwie z osób biorących udział w badaniu wykazały się wiedzą odnośnie do stygmatyzacji Nowej Huty. Jeden z mężczyzn powiedział: „[...] ludzie mówią, że najgorzej jest na Hucie, kiedyś może było tam niebezpiecznie, ale teraz jest dobrze [...]. Gdybym miał zmienić miejsce zamieszkania, to teraz wybrałbym Hutę, jest tam dużo zieleni i spokój” (instruktor sportu, 37 lat). Podobnie wypowiedziała się też młoda kobieta: „Jest przekonanie, że najgorsza jest Nowa Huta, ale to nieprawda, najgorzej jest na Krowodrzy” (specjalistka ds. marketingu, 29 lat).

Wszyscy respondenci stwierdzili poprawę bezpieczeństwa w Krakowie w ostatnich latach. Szczególnie potwierdziły to wywiady przeprowadzone na terenie parku im. Bednarskiego. Jedna z kobiet stwierdziła: „[...] dwadzieścia lat temu było bardzo niebezpiecznie na Podgórzu, teraz jest już dużo spokojniej” (pracownik biurowy, 45 lat), z kolei inny mężczyzna powiedział: „Na Podgórzu jest teraz bardzo bezpiecznie, kiedyś było naprawdę źle, myślę, że dużo pomogła kładka na Wiśle i turyści [...]. Zrobiło się ładnie [...]. Nie ma już takiej patologii” (nauczyciel, 36 lat). Również policyjne analizy wykazały znaczącą poprawę poczucia bezpieczeństwa w Polsce w ostatnich latach, szczególnie w porównaniu z latami 90. XX wieku (<http://www.policja.pl/pol/aktualnosc/142130,Rekordowy-poziom-poczucia-bezpieczenstwa.html#>).

Niektórzy respondenci, oceniając swoje bezpieczeństwo na terenie Krakowa, posłużyli się porównaniem z innymi państwami. Mężczyzna w parku Jordana powiedział: „[...] ja ogólnie czuję się bardzo bezpiecznie, w Polsce jest spokojnie, nie to co we Francji” (konstruktor, 26 lat).

Rozmówcy chętnie wypowiadali się o innych problemach w Krakowie. Najczęściej wskazywali zakorkowanie dróg i zanieczyszczenie smogiem jako główne problemy miasta. Podobne wyniki otrzymano w badaniach przeprowadzonych na zlecenie UM w Krakowie (Biuro Badań Społecznych Obserwator, 2015).

Zachowania obronne

Respondenci niechętnie odpowiadali na pytanie odnośnie do posiadania przy sobie środków służących samoobronie, podobne zachowanie dostrzegli również inni badacze (Maruthaveeran, van den Bosch, 2015). Żaden z mężczyzn nie przyznał, że nosi lub nosił jakiegokolwiek akcesoria służące samoobronie. Trzy kobiety potwierdziły, że czasami zabierają ze sobą gaz pieprzowy, jednak nie wiążą tej decyzji z wyjściem do parku, lecz z ogólnym poczuciem bezpieczeństwa na terenie Krakowa. Jedna z nich powiedziała „[...] jak nie zapominam, to zabieram ze sobą gaz do torebki, ale to raczej ze względu na mojego ojca, który mi każe” (specjalistka ds. sprzedaży, 22 lata). Brak środków do samoobrony świadczy o wysokim poczuciu bezpieczeństwa mieszkańców Krakowa.

Doświadczenia wiktyimizacyjne

Doświadczenie wiktyimizacji jest jednym z najsilniejszych predyktorów lęku przed przestępczością, szczególnie wśród polskiego społeczeństwa (Siemaszko, 2009). Dwie z kobiet objętych badaniem były w przeszłości ofiarami rozboju. Wydarzenia te znacznie wpłynęły na ich zachowania. Jedna z kobiet powiedziała: „[...] zostałam napadnięta kilka lat temu na Zakrzówku przez jakiegoś faceta [...]. Obezwładnił mnie

i ukradł plecak, byłam w szoku [...]. Pierwsze dwa lata po tym napadzie były straszne, bałam się stać obok obcego mężczyzny nawet w komunikacji miejskiej [...]. Chyba już zawsze będę trochę się bała nieznajomych [...]. Jak jest już ciemno, to często odwracam się za siebie” (pracownik biurowy, 45 lat). Ta sama kobieta stwierdziła, że pomimo takich doświadczeń nie boi się korzystać z parków miejskich. Druga z kobiet była ofiarą rozboju na terenie Warszawy. Nie wpłynęło to jednak na poczucie jej bezpieczeństwa w Krakowie: „[...] dużo czasu spędzam w Warszawie i tam boję się sama przemieszczać [...]. Jak jestem w Warszawie, noszę przy sobie gaz pieprzowy [...]. W Warszawie bardzo często jestem zaczepiana przez pijaków, a w Krakowie mam wrażenie, że jest jakoś inaczej, czuję się całkowicie bezpiecznie” (pracownik administracyjny, 54 lat).

Wnioski

Przeprowadzone badanie pokazało, że bezpieczeństwo nie jest największym problemem mieszkańców Krakowa. Krakowianie czują się bezpiecznie w parkach miejskich, a lęk przed przestępczością nie jest czynnikiem odstrasającym od korzystania z terenów zielonych. W porównaniu z wynikami badań prowadzonych w innych krajach parki miejskie w Krakowie są oceniane bardzo wysoko pod względem zarówno bezpieczeństwa, jak i stanu utrzymania. Liczne hipotezy znalazły potwierdzenie w niniejszym badaniu. Na przestrzeni lat zmniejszyło się poczucie zagrożenia w przestrzeni publicznej. Niepokojące jest jednak zjawisko obniżenia poczucia bezpieczeństwa respondentów w miejscu ich zamieszkania, przede wszystkim w rejonie dzielnicy Krowodrza. Sytuacja ta przeczy ogólnie przyjmowanej prawidłowości dotyczącej wysokiego poczucia bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania. Drugim z problemów, który został mocno zaakcentowany w wywiadach, jest działalność pseudokibiców dwóch krakowskich drużyn sportowych: Wisły Kraków i Cracovii. Jest on prawdopodobnie spotęgowany wpływem mediów na świadomość mieszkańców. Dwa wymienione problemy potrzebują dokładnych studiów, by można było wprowadzać rozwiązania prowadzące do neutralizacji tego zjawiska. Są to jednak zagadnienia wymagające uwagi z różnych perspektyw badawczych, a przede wszystkim współpracy różnych służb i instytucji.

Literatura / References

- Andrews, M., Gatersleben B. (2010). Variations in perceptions of danger, fear and preference in a simulated natural environment, *Journal of Environmental Psychology*, 30(4), 473–481.
- Blumer, H. (2007). *Interakcjonizm symboliczny. Perspektywa i metoda*. Kraków: Zakład Wydawniczy NOMOS.
- Bogacka, E. (2017). Problematyka badawcza z zakresu poczucia bezpieczeństwa człowieka w przestrzeni miasta, *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica*, 27, 141–151.
- Ferraro, K.F. (1995). *Fear of Crime: Interpreting Victimization Risk*. New York: State University of New York Press.

- Garner, B.J. (1967). Models of urban Geography and Sattlement Location. W: Chorley R.J., Hagget, P. (red.), *Models in Geography*. London: Methuen.
- Guzik, R. (2000). Przestrzenny obraz przestępczości w prasie krakowskiej. W: Domański B. (red.), *Studia nad rozwojem lokalnym i regionalnym, Prace Geograficzne*, Instytut Geografii UJ, 106, 197-16.
- Hale, C. (1996). Fear of Crime: A Review of the Literature, *International Review of Victimology*, 4(2), 79–150.
- Hołyst, B. (2014). *Bezpieczeństwo. Ogólne problemy badawcze*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Jorgensen, A., Anthopoulou, A. (2007). Enjoyment and fear in urban woodlands – Does age make a difference?, *Urban Forestry & Urban Greening*, 6(4), 267–278.
- Kennedy, L.W., Silverman R.A. (1985). Perception of Social Diversity and Fear of Crime, *Environment and Behavior*, 17(3), 275–295.
- Klamut, R. (2012). Bezpieczeństwo jako pojęcie psychologiczne, *Zeszyty Naukowe Politechniki Rzeszowskiej, Ekonomia i Nauki Humanistyczne*, 19(4), 41–51. DOI: 10.7862/rz.2012.einh.26.
- Madge, C. (1997). Public parks and the geography of fear, *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 88(3), 237–250.
- Mak, B.K.L., Jim, C.Y. (2018). Examining fear-evoking factors in urban parks in Hong Kong, *Landscape and Urban Planning*, 171, 42–56.
- Maslow, A. (1943). A theory of human motivation, *Psychological Review*, 50(4), 370–396. DOI: 10.1037/h0054346.
- Maas, J., Verheij R.A., Groenewegen P.P., de Vries S., Spreeuwenberg P. (2006). Green space, urbanity, and health: how strong is the relation?, *Journal of Epidemiology & Community Health*, 60, 587–592.
- Ostaszewski, P. (2014). *Lęk przed przestępczością. Aspekty teoretyczne, metodologiczne i empiryczne*. Warszawa: Lex Wolters Kluwer.
- Schipperijn, J., Cerin, E., Adams, M., Reis, R., Smith, G., Cain, K., Christiansen, L., Dyck, D., Gidlow, C., Frank, L.D., Mitáš, J., Michael, P., Deborah, S., Grant, S., Sallis J.F. (2017). Access to parks and physical activity: an eight country comparison, *Urban Forestry and Urban Greening*, 27, 253–263.
- Schroeder, H., Anderson L.M. (1984). Perception of personal safety in urban recreation sites, *Journal of Leisure Research*, 16(2), 178–194.
- Siemaszko, A. (2009). Polskie Badanie Przestępczości (PBP) 2007–2009: Analiza wybranych rezultatów, *Archiwum Kryminologii*, 31.
- Maruthaveeran, S., van den Bosch, C.K. (2014). A Socio-Ecological Exploration of Fear of Crime in Urban Green Spaces – A Systematic Review, *Urban Forestry & Urban Greening*, 13(1), 1–18.
- Maruthaveeran, S., van den Bosch, C.K. (2015). Fear of crime in urban parks – What the residents of Kuala Lumpur have to say?, *Urban Forestry & Urban Greening*, 14, 702–713.
- Wilczyński, W. (2011). *Ideowe źródła i tożsamość geografii*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
- Wilson, J., Kelling, G. (1982). The police and neighborhood safety: Broken windows, *The Atlantic Monthly*, 127, 29–38.
- Wolfe, M., Mennis, J. (2012). Does vegetation encourage or suppress urban crime? Evidence from Philadelphia, PA. *Landscape and Urban Planning*, 108(2–4), 112–122.

Zięba, R. (1999). *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje – struktury – funkcjonowanie*. Warszawa: Scholar.

Netografia

Biuro Badań Społecznych Obserwator, (2015, 12 października). Raport z badań ilościowych „bezpieczeństwo w Krakowie”, zrealizowanych dla urzędu miasta Krakowa wydział bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego. Pozyskano z <http://www.ksp.wpia.uj.edu.pl/documents>.

<https://zsm.krakow.pl/zsm/parki.html>. (2018, 22 czerwca)

<http://www.policja.pl/pol/aktualnosci/142130,Rekordowy-poziom-poczucia-bezpieczenstwa.html>. (2017, 24 kwietnia)

Notka biograficzna o autorze: Maciej Kędzierski, magister, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Instytut Geografii, Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej. Urodzony w 1989 roku w Oświęcimiu. Doktorant. Zainteresowania: geografia człowieka, antropologia.

Biographical note of autor: Maciej Kędzierski, M.Sc., Pedagogical University of Cracow, Institute of Geography. Department of Entrepreneurship and Spatial Management. Born in 1989 in Oświęcim. Ph.D. Candidate. Interests: human geography, anthropology.

adres/address:

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Instytut Geografii

Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej

ul. Podchorążych 2, 30-084 Kraków

e-mail: maciej.kedzierski@vp.pl